

ԲՆԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔ

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Սանր Ռուզաններ :

Բնութեան սքանչելի զարդարանքները, թէ բոյս եղեր են և թէ կենդանի, գարնան բերանն ու ամառուան սկիզբները աւելի կը զմայլեցնեն մարդուս սիրտն ու կը զուարճացնեն :

Ո՞վ չըսեր թէ բոլոր կենդանիներն ալ անոր համար ստեղծեր է Մշտուած՝ որպէս զի իրենց վիճակին մէջ գոհ սրտով ու երջանկութեամբ ապրին . բայց ամենուն մէջ ալ կատարեալ

զուարթութիւն ու երջանիկ կեանք երեցընողները թռչուններն են, որ արեւուն ելլելէն ինչուան մտնելը իրենց գեղեցիկ ձայներովը օդը կը լեցնեն : Ըն ինչ արագութեամբ ծիծեռնիկը ջրին երեսէն սահելով կը թռչի . ան ինչ անոյշ ու պարզ եղանակով արտուտը կը սկսի առաւօտանց կանուխ մարդուս սիրտը յափշտակել . անանկ որ ինքը կը վերանայ՝ ամպերուն մէջ կը ծածկուի, ու ձայնը դեռ

մարդու անկրճին մէջ երկար ատեն կը խօսի : Ինչ քաղցրութիւն է որ նաև սաստիկ տրտմած մարդը՝ արևը մտնելէն ետեւ լուսնի լուսով պայծառացած գիշերը կ'իմանայ սոխակին ձայնէն , որ խիտ ծառերու մէջ պահուած կ'երգէ ու կը զմայլի , մտիկ ընողին միտքն ալ կը զմայլեցընէ :

Բայց ուսումնասէր մարդը չնայիր որ միայն վայելէ բնութեան այսպիսի բարիքները , հապա նաև քննէ հասկընայ անոնց մասնաւոր յատկութիւնները . անով իր զուարճութիւնն ալ շատ աւելի կ'ըլլայ՝ քան թէ տգէտ մարդունը : Ի՞նչքալ մեր ազգայնոց հետաքրքրութիւնը աւելի արթնցընելու համար է որ երբեմն երբեմն բնութեան տեսարանները աչքերնուն առջև կը դնենք . անով անտարակոյս իրենց զուարճութիւնն ալ կ'աւելցընենք , ու զուարճութիւննին օգտակար կ'ընենք իրենց : Իրենք ալ շատ մեծ փոխարէն ըրած կ'ըլլան մեզի , մասնաւոր թէ մեր ազգային մատենագրութեանը , թէ որ կարողութիւն ունենալով՝ կամենան հաղորդել մեզի ինչ տեղեկութիւն որ ունին զանազան կենդանեաց , թռչնոց , ձկանց , ծառոց ու ծաղկանց հայերէն անուններուն ու այլ և այլ յատկութիւններուն վրայ :

Հոս դրուած պատկերին մէջի թռչնիկները տաճկերէն «արլ գաւը» սուածին տեսակներն են , որ իտալերէն *zigolo* կ'ըսուին , գաղղիարէն *bruant* : Եւր ձայն մը ունին որ ինչուան հեռու տեղուանք կը լսուի . խիստ դժուար կ'ընտանենան , ու սովորաբար երամով կը պտըտին : Իրենց մեծութիւնը սովորաբար եօթը մատնաչափ կ'ըլլայ , կտուցնին կարճ , փոքրնուն գոյնը դեղին : Բայնէրնին ցած տեղուանք ու թռկերու մէջ կը դնեն . ձմեռը տաք երկիրներ կ'երթան :

ԵՐԿՐԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ի լեռներու գօտիներուն վրայ :

ԵՌԵՐՈՒ գօտի ըսելով կ'իմանանք շատ մը լեռներ իրարու հետ միացած , որոնց երկու կողմէն ուրիշ ճիւղեր ալ երկընցած ու նոյնպէս շատ լեռներէ ձևացած են : Իսկ գօտիներուն վարի կողմը սարոյ կամ արմաւիտի կ'ըսուի , վրայի դաշտի պէս տափարակ տեղուանքը Բարձրաւանդաւ կամ Բարադաւաւ կ'ըսուի , իսկ սրածայր տեղերը սեպ , ծագ , սար , գագաթ , կապար , ախալայ , արաւան և այլն . երկու լեռանց մէջ եղած խոր տեղը կ'ըսուի չոր կամ Բարադաւաւ , իսկ լեռներուն նեղ տեղուանքը կ'երձ :

Բայի ու Եւրոպայի մէջ լեռներու գօտիները ան երկիրներուն դէպ ի երկայնքը տարածուած են , և խիստ մեծ երկայնութիւն ունին . իսկ առանձին խումբով կեցած բարձրիկ լեռներ խիստ քիչ կը գտնուին աշխարհիս վրայ : Բարձր ըսուածներն ալ մանր լեռներ՝ կամ մեծ գօտիներու պզտիկ ճիւղեր են , և բոլորովին անոնց կը նմանին :

Երանց գօտիները իրարմէ ծովերով դաշտերով ու կիրճերով բաժնուած են . ինչպէս Եւրոպայի Բալպեան լեռները Եւ ծովով բաժնուած են Կովկասու գօտիներէն . թէպէտ և շատ իմաստուն երկրաբաններ կ'ըսեն թէ աս տեսակ գօտիները նաև ծովուն տակէն իրարու հետ հաղորդակցութիւն ունին :

Բայց աւելի հետաքրքրական բանը աս է թէ աս ահագին բարձրութեամբ գօտիները ինչ կերպով ձևացեր են , ու ինչէն է որ հիմայ ալ տեղ տեղ երբեմն գետնին հողերը կը բարձրանան ու լեռան պէս կը դիզուին : Ինչպէս որ հիմակուան երկրագէտները կը հաստատեն , աս բանիս պատճառը կեդրոնական ջերմութիւնը և գետնաշարժն է . վասն զի կը տես-